

Posudek na disertační práci „Racionální ignorance voliče a výsledek veřejné volby“

Autor disertační práce: Ing. Ondřej Kuba

Oponent: prof. PhDr. František Ochrana, DrSc.

Disertační práci hodnotím podle následujících kritérií takto:

a) aktuálnost tématu a vymezení předmětu zkoumání

Disertační práce řeší aktuální a zajímavý teoretický i praktický problém. Zabývá se racionální ignorancí voličů a výsledkem veřejné volby v České republice. Na základě pečlivě zpracované literární rešerše vymezuje klíčové determinanty volebních preferencí a tyto zkoumá na podmínky České republiky. Výzkumný předmět splňuje parametry disertační práce. Disertační práce reaguje na současné trendy v politickém vývoji. Zároveň identifikuje příčiny a faktory volební neúčasti občanů a dopad této neúčasti na hledání politických variant majících povahu tzv. antisystémových politických alternativ.

b) stanovení cílů a jejich splnění

Disertant vymezuje cíl takto: „Cílem práce je definovat hlavní vlivy determinující k racionalizaci chování občana v ČR a determinující jeho volební preference“ (s. 52). Konstatuji, že cíl byl splněn. Mám však k němu formální připomínku. Takto formulovaný cíl má spíše povahu analytickou. Teprve v textu čtenář dohledává, jaký je vlastně (*implicit*) syntetický cíl ukazující na přínos práce. Dodávám, že přínos práce je evidentní.

c) zhodnocení současného stavu poznání (analýza literatury)

Disertant prozkoumal rozsáhlý objem literatury. V seznamu uvádí 354 zdrojů. Na základě obsahové analýzy literatury disertant v kontextu cíle disertace analyzuje tři možné preference, které může občan v rámci veřejné volby projevit. Píše: „Těmito preferencemi jsou: hlasování pro mainstreamové politické strany, hlasování pro antisystémové politické strany a neúčast občana v hlasování“ (s. 52) a v tabulce 2 podává literární rešerši determinant volebních preferencí. Hodnotí zdroje a identifikuje nedostatky a omezení předchozích výzkumů a definuje výzkumné oblasti. V této souvislosti konstatuji, že disertant prokazuje evidentní potenciál k vědecké analýze pramenných zdrojů.

d) zvolený teoreticko-konceptuální rámec a metodologie

Disertační práce je teoreticky kriticky ukotvena na teorii racionálního rozhodování voliče. Jde o etablovanou teorii mající povahu „tradičního kuhnovského paradigmatu“. Z pohledu vymezení předmětu výzkumu je výzkumný předmět identifikovaný množinou klíčových slov: racionalita, racionální ignorance, volič, volební preference, politická strana. Konstatuji, že ve vědeckých databázích (např. v databázi ProQuest a stejně tak obdobně v databázi WoS)

jsem našel jen několik prací odkazujících na tato klíčová slova. To signalizuje, že disertační práce se zabývá dosud neprozkoumaným problémem a je již z tohoto pohledu potenciálně přínosná pro vědecké poznání.

Disertant vychází z analýzy modelu homo-economicus. Zde mimo jiné se odvolává na s. 17 na Thaler, 2017. Tato odvolávka, bez dalšího komentáře nedává příliš smysl, nakořik Thaler ve své knize ukazuje právě na anomálii ve formě neočekávaného chování, které je v rozporu s očekáváním chování ekonoma. Disertant dále vychází z konceptu homo politicus. Ukazuje zároveň na limity zmíněných modelů (přístupů).

Jak dále disertant ukazuje, významnou roli v rozhodování hraje informace. Ta souvisí s rizikem rozhodování, nejistotou a neurčitostí na straně jedné, a s jistotou na straně druhé. V tomto smyslu **kladu do diskuse otázku**, jakou roli disertant přisuzuje těmto fenoménům ve veřejné volbě, resp. při rozhodování se voliče o účasti a k jakému hlavnímu závěru dospěl na základě empirického zkoumání?

V teoretické části disertant podává vlastní pohled (inspirován Downsem) na typologii voličů podle míry ovlivnitelnosti a volební účasti (viz tabulka 1). Zároveň ukazuje na problém omezené racionality, přičemž ukazuje, že rozhodovací aktér je ovlivněn i řadou dalších faktorů neekonomické povahy majících například axiologický rozměr. Individualistický homo economicus má tak alternativu například v institucionalismu a kolektivismu. Axiom homo economicus taktěž nahodává fenomén informační asymetrie a nedokonalé informace.

Disertant s ohledem na uvedené souvislosti pak hledá determinanty volebních preferencí občanů. To je otázka empirická, žádající empirickou bázi. Na s. 31 vymezuje tyto determinanty a člení je do následujících kategorií: a) socioekonomické a demografické determinanty, b) regionální determinanty, c) psychologické determinanty, d) politické znalosti a informace, e) technické zajištění voleb, f) ostatní determinanty.

Taxativní klasifikace vždy staví otázku, jaký je ontologický (aristotelovsky řečeno „esenciální“) základ této klasifikace, či zda tato klasifikace je noetická svojí povahou? Také toto je moje **otázka do diskuse**, co je základem této klasifikace? Jasnost v klasifikaci je totiž důležitá pro další výzkum, zejména pro volbu výzkumných metod, a také souvisí i s odpovědí na moji třetí otázku uvedenou v závěru mého posudku. Na straně druhé konstatuji, že jednotlivé determinanty jsou z hlediska své *struktury* dostatečně charakterizovány. Je možné je využít i v jiném výzkumu pro tvorbu explanačního modelu.

Disertant zmiňuje použitou metodologii na s. 58, obrázek 1, který nazývá „Metodologie disertačního výzkumu“. Je to názorný a užitečný přehled, jak je ve výzkumu postupováno. Na okraj podotýkám, obsahově obrázek (schéma) odpovídá procesům, které by bylo vhodnější nazvat metodikou. Termín „metodologie“ totiž denotuje jiné předměty. Termíny a taktěž pojmy „metodologie“ a „metodika“ se liší extenzí i intenzí.

e) hypotézy

Disertant předkládá (na disertační práci) poněkud nezvykle vysoký počet hypotéz. Jejich počet je však oprávněný. Vyplývá z obsahové analýzy literatury a následného úsilí disertanta

empiricky prozkoumat tyto jednotlivé faktory. Na okraj zmiňuji, že to je vlastně použití holistického přístupu (holistické metodologie) a taktéž i parciálního přístupu, jak ukazuje definování hypotéz v následujících výzkumných oblastech:

Ve výzkumné oblasti 1: „Vliv informací poskytovaných politickými stranami v průběhu předvolebních kampaní na volební preference občanů“ disertant stanovuje následující hypotézy:

Hypotéza 1: Předvolební kampaně politických stran mají pozitivní vliv na volební účast občanů ve volbách do PSP ČR.

Hypotéza 2: Osobní setkání občanů s kandidátem má větší vliv na volební účast občana ve volbách do PSP ČR než politická reklama.

Hypotéza 3: Předvolební televizní diskuse kandidátů mají větší vliv na volební účast občana ve volbách do PSP ČR než politická reklama.

Pro výzkumnou oblast 2 „Vliv informací poskytovaných mediálními platformami na volební preference občanů“ stanovuje tyto hypotézy:

Hypotéza 4: Existuje signifikantní vztah mezi volební preferencí občana a výběrem mediální platformy, prostřednictvím které získává politické informace.

Hypotéza 5: Občané, kteří přijímají politické informace z internetových zpravodajských serverů, vykazují nižší ochotu účastnit se voleb do PSP ČR.

Hypotéza 6: Občané, kteří přijímají politické informace z internetových zpravodajských serverů, vykazují vyšší ochotu volit antisystémové politické strany.

Výzkumná oblast 3: „Vliv vybraných volebních procesů na volební preference občana“ obsahuje tyto hypotézy:

Hypotéza 7: Zavedení povinného zvýší účast občanů ve volbách do PSP ČR.

Tato hypotéza má formální vadu. Chybí explicitě definovaný předmět, co má být předmětem „zavedení povinného“?

Hypotéza 8: Zavedení elektronického hlasování zvýší účast občanů ve volbách do PSP ČR.

Výzkumná oblast 4: „Vliv hospodářského rozvoje regionů na volební preference občanů“ se zaměřuje na tyto hypotézy:

Hypotéza 9: Občané žijící v regionu, kde dominuje zaměstnanost v primárním sektoru, vykazují nižší ochotu volit ve volbách do PSP ČR.

Hypotéza 10: Občané žijící v regionu, kde dominuje zaměstnanost v primárním sektoru, vykazují vyšší ochotu volit antisystémové politické strany.

K hypotézám H 9 a H 10 poznamenávám, že bylo možné použít carnapovský princip nepřímé verifikace (případně popperovský falsifikacionismus) a pracovat jen s jednou hypotézou.

Hypotéza 11: To, že občané žijí ve městě, ovlivňuje pouze jejich volební účast, nikoliv ochotu volit antisystémové politické strany ve volbách do PSP ČR.

Celkově k hypotézám konstatuji, že jsou empirické svým obsahem a odpovídají tudíž kritériím kladených na vědeckou hypotézu. Závěry týkající se přijetí či odmítnutí hypotéz (viz část 4) jsou formulovány korektně.

f) použitá data

Disertant založil svůj výzkum na dvou datových kanálech. Prvním je sběr dat z regionální úrovně. Tato data byla získána od Českého statistického úřadu (ČSÚ, 2022), Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky (MPSV, 2022) a Českého báňského úřadu (ČBÚ, 2022). Dále využil data z dotazníkového šetření na území České republiky. Data byla získána prostřednictvím online dotazníku. Pro tvorbu otázek byla využita literární rešerše determinantů volebních preferencí občanů. Reprezentativnost vzorku byla zajištěna kvótním výběrem respondentů. Disertant celkem pracoval se souborem 807 respondentů. Sběr dat a práce s nimi odpovídá standardům vědecké práce.

g) použité metody (jejich vhodnost a aplikace)

S ohledem na výzkumný předmět, stanovený cíl, hypotézy a získaná data jsou použity odpovídající metody. Disertant využil popisnou statistiku a modelování dat na základě regresní analýzy. Prokazuje, že dané metody dovede vhodně použít a vyvozovat z jejich výstupů odpovídající závěry.

h) dosažené výsledky a přínos práce

Disertant v závěru práce provádí autoreflexi přínosu disertace pro teorii a praxi. Taxativně vyjmenovává jednotlivé „položky“ svého příspěvku. K danému sebehodnocení dodávám, že disertační práce je původním empirickým zkoumáním dané problematiky na datech ČR. V tom spatřuji její hlavní přínos. Tento přínos je interdisciplinární. Inspiraci pro vědecké bádání v ní najde jak teoretik veřejné volby, tak politolog zabývající se volebním cyklem, jakož i výzkumníci z oblasti public policy. Tento přínos práce je souhrnně obsažen zejména v části 4. Tato část je užitečně metodicky vhodně strukturována. Opírá se o předchozí teoretická východiska a klasifikaci faktorů ovlivňujících volební preference občanů. Závěry jsou založeny na empirické bázi. Výsledky zkoumání, opřené o modelování dat jsou vhodně strukturovány a graficky přehledně zpracovány. To činí disertační práci přitažlivou a užitečnou pro odborníky jiných vědních oborů, v nichž se obvykle nepracuje s kvantifikačními modely a kvantitativním zpracováním dat.

V oblasti praktického přínosu disertant spatřuje svůj přínos ve dvou „položkách“. Je to její využití pro tvorbu učebnice a pak ve výuce předmětu veřejné ekonomie II. K tomuto sebehodnocení pro praktické využití navíc dodávám, že disertační práci shledávám i velmi užitečnou pro aktéry a lídry politických stran, a taktéž i pro vedení efektivních volebních kampaní. Pokud by dotyční aktéři našli dostatek času, vůle a intelektuálního potenciálu

k prostudování závěrů disertační práce, zajisté by se mnoho užitečného dozvěděli o volební (ne)účasti voličů a mohli by přispět ke „zkulturnění“ volebního prostředí v ČR a zároveň i získat dodatečný voličský potenciál.

i) formální úprava práce

Z formálního hlediska práce splňuje standardy kladené na daný typ kvalifikačních prací.

j) vyjádření k publikační činnosti, vědecko-výzkumné činnosti a publikovaným výsledkům vědecko-výzkumné činnosti

Publikační činnost lze považovat za jedno z rozhodujících kritérií pro hodnocení vědeckého potenciálu disertanta (resp. obecně vědeckého pracovníka). Úvodem kladně konstatuji, že jsem měl možnost s Ing. Ondřejem Kubou se zapojit do tvorby kolektivní knihy *Rozhodování o věcech veřejných: Praha, Wolters Kluwer, 202* a mít tak příležitost poznat disertantův vědecký potenciál a také vidět jeho výrazný smysl po týmovou vědeckou práci. Této jeho vlastnosti si velmi cením, protože věda v současnosti je typickou týmovou prací. Rovněž kladně hodnotím jeho dosavadní publikační činnost. Z hlediska počtu vyprodukovaných výstupů jde o nadprůměrný počet publikací, který překračuje obvykle stanovenou normu požadovanou k připuštění k obhajobě. Pokud se jedná o hodnocení článků v odborných periodicích, přibližně polovina z nich byla publikována v zahraničních časopisech. Ing. Ondřej Kuba taktéž vystupuje na vědeckých konferencích – a to se svým školitelem, resp. jako člen výzkumného týmu. Kladně také hodnotím, že disertant byl zapojen do řešení čtyř výzkumných projektů, z nichž dva nadále pokračují. Jde evidentně o talentovaného juniorského vědeckého pracovníka, který s ohledem na dobu po absolvování inženýrského (magisterského) studia, rok absolvování 2019, dovedl zdárně napsat do poloviny roku 2022 doktorskou disertaci.

k) otázky do diskuse

V disertační práci se pracuje s termínem „antisystémové politické strany“ (viz např. s. 90). Na jaký denotát daný termín odkazuje? Je-li známý (identifikovaný) denotát, jaký je obsah (intenze) příslušného pojmu? Extenzi shledávám vymezenou, nikoli však dostatečně obsah. Co je kritériem pro definování pojmu „antisystémové politické strany?“ Je to kritérium normativní či nenormativní? Takové rozlišení má totiž dopad na to, „jak bude nakládáno s dosaženými výsledky“, zda půjde o objektivistickou explanaci či normativní interpretaci.

Na základě formálně logického vymezení pojmů (viz zákon vyloučeného třetího) lze implikovat, že protikladným (nikoli protivným pojmem ve smyslu zákona sporu) jde o takové politické strany, které patří do disjunkční podmnožiny politických stran, tedy stran stojících „mimo systém“, z čehož lze logickou deduktivní inferencí vyvodit, že tyto strany stojí mimo existující politický (předpokládám demokratický „systémový“) řád. Pak takové politické strany, jsouce „antisystémové“, nemají právo na existenci! Podle mého názoru je to jasná kontradikce. Či se mýlím? Můžete, prosím, tuto moji domněnku vyvrátit či potvrdit? Na okraj poznamenávám, že zde nevystupuji jako advokát „antisystémových“ stran, ani jako

advokát „systémových“ stran, ale vede mě k tomu čistá vědecká zvědavost, protože sám patřím do množiny racionálního voličského ignoranta.

Závěr:

Disertační práci Ing. Ondřeje Kuby považuji za přínosnou doktorskou disertační práci. Disertační práci doporučuji k obhajobě a na základě úspěšné obhajoby disertace před příslušnou komisí studijního programu „Regionální a veřejná ekonomie“ doporučuji, aby Ing. Ondřejovi Kubovi byl udělen titul PhD v daném oboru.

V Praze, dne 26.7. 2022

prof. PhDr. František Ochrana, DrSc.

Fakulta sociálních věd

Univerzita Karlova v Praze

POSUDOK OPONENTA DIZERTAČNEJ PRÁCE

Téma: Racionální ignorance voliče a výsledek veřejné volby

Autor: Ing. Ondřej Kuba

Oponent: prof. Ing. Juraj Nemec, CSc.

1. Aktuálnosť témy

Téma práce je mimoriadne zaujímavá, reaguje na aktuálny teoretický a aj praktický problém súčasnosti. Ako autor píše, hlasovanie občanov je hlavným úkonom fungovania demokracie. Ak v tomto procese niečo zlyháva (a domnievam sa, že v našich podmienkach určite zlyháva), demokracia má problém celkovo.

2. Splnenie cieľa dizertačnej práce

Autor si stanovil nasledujúci hlavný cieľ práce:

„Cílem práce je definovat hlavní vlivy determinující k racionalizaci chování občana v ČR a determinující jeho volební preference.“

Slovo racionalita vysvetľuje nasledovne:

„Racionalizovat v tomto kontextu znamená zvýšit volební účast občanů a snížit poptávku po antisystémových politických stranách, jejichž prosazovaná politika je iracionální.“

S takýmto vysvetlením mám trochu problém, pretože len veľmi ťažko je možné exaktne preukázať, že politika je iracionálna. Podľa neoklasiky je jedným z cieľov cieľom politikov znovuzvolenie a akákoľvek cesta k dosiahnutiu tohto cieľa je racionálna!

V každom prípade ale autor cieľ konkretizuje a robí ho operacionalizovateľným. Definoval štyri výskumné oblasti a v ich rámci stanovil hypotézy nasledovne:

Hypotéza 1: Předvolební kampaně politických stran mají pozitivní vliv na volební účast občanů ve volbách do PSP ČR.

Hypotéza 2: Osobní setkání občanů s kandidátem má větší vliv na volební účast občana ve volbách do PSP ČR než politická reklama.

Hypotéza 3: Předvolební televizní diskuse kandidátů mají větší vliv na volební účast občana ve volbách do PSP ČR než politická reklama.

Hypotéza 4: Existuje signifikantní vztah mezi volební preferencí občana a výběrem mediální platformy, prostřednictvím které získává politické informace.

Hypotéza 5: Občané, kteří přijímají politické informace z internetových zpravodajských serverů, vykazují nižší ochotu účastnit se voleb do PSP ČR.

Hypotéza 6: Občané, kteří přijímají politické informace z internetových zpravodajských serverů, vykazují vyšší ochotu volit antisystémové politické strany.

Hypotéza 7: Zavedení povinného zvýší účast občanů ve volbách do PSP ČR (v texte je preklep).

Hypotéza 8: Zavedení elektronického hlasování zvýší účast občanů ve volbách do PSP ČR.

Hypotéza 9: Občané žijící v regionu, kde dominuje zaměstnanost v primárním sektoru, vykazují nižší ochotu volit ve volbách do PSP ČR.

Hypotéza 10: Občané žijící v regionu, kde dominuje zaměstnanost v primárním sektoru, vykazují vyšší ochotu volit antisystémové politické strany.

Hypotéza 11: To, že občané žijí ve městě2, ovlivňuje pouze jejich volební účast, nikoliv ochotu volit antisystémové politické strany ve volbách do PSP ČR.

Tento počet hypotéz je pre mňa osobne príliš vysoký a dôsledkom je skutočnosť, že autor ich len „technicky“ verifikuje, ale už sa nedostal k diskusi o tom, čo vlastne zistil. Následne len veľmi stručne definuje vybrané odporúčanie pre tvorcov verejnej politiky, ktoré nie sú 100%-tne previazané na obsah vlastného výskumu.

Cieľ práce považujem za splnený a oceňujem kvalitu prehľadu literatúry a realizáciu vlastného dotazníka.

3. Vhodnosť zvolených metód

Autor dominantne využíva kvantitatívny prístup. Pracuje s primárnymi a sekundárnymi údajmi, ktoré vhodne charakterizoval v metodologickej časti. Za nadbytočný považujem teoretický popis kvantitatívnych metód v metodologickej časti – skôr bolo potrebné povedať, prečo sa konkrétna metóda použila.

V texte práce je niekoľko preklepov a problém s formátovaním, škoda.

4. Posúdenie prínosu záverečnej práce a jej použiteľnosť:

Práca jednoznačne dokladuje schopnosť autora vedecky pracovať s dôrazom na kvantitatívny výskum.

5. Otázky pre autora pri obhajobe práce:

1. V Čechách a na Slovensku sa v poslednom období výrazne posilnil výskum správania sa z pohľadu behaviorálnej ekonómie. Aké miesto je tomuto smeru možné prikladať z pohľadu problému racionality voliča, diskutovaného v úvode teoretickej časti?
2. Čo s prípadom, ak sa volič racionálne rozhodne nevoliť, pretože nemá koho voliť?
3. Je vzorka pre vlastný výskum štatisticky významná?

6. Záverečné odporúčanie k návrhu udelenia akademického titulu:

Práca spĺňa požiadavky kladené na dizertačnú prácu a odporúčam ju k obhajobe. V prípade úspešnej obhajoby odporúčam udelenie vedeckého titulu Ph.D.

V Banskej Bystrici, dňa 31. 7. 2022

Podpis:

Oponentský posudok dizertačnej práce

Téma: „*Racionálna ignorancia voliča a výsledok verejnej voľby*“

Doktorand: Ing. Ondřej Kuba

Aktuálnosť zvolenej problematiky

Predpokladom vysvetlenia efektov racionálnej ignorancie voliča vo volebnom systéme je pochopenie logiky takéhoto konania voliča. Racionálna ignorancia voliča spočíva v dobrovoľnom odmietnutí informácií potrebných k racionálnemu/optimálnemu volebnému rozhodovaniu (pretože individuálne transakčné náklady osvojenia informácií prevyšujú očakávané prínosy z volebnej účasti jednotlivca, ktoré len ťažko možno odhadnúť, keďže politický trh nefunguje, tak ako ekonomický, kde nositeľom tejto informácie je cena), čo následne môže viesť k nesprávnemu volebnému rozhodnutiu z pohľadu maximalizácie úžitku jednotlivca/voliča, maximalizácie úžitku spoločnosti, či k neúčasti voliča vo voľbách. Takáto logika konania jednotlivca často dáva priestor pre presadenie sa antisystémovým politickým hnutiam s programom so silnými populistickými prvkami, čo môže byť z pohľadu zachovania demokratických systémov istým ohrozením, preto je potrebné pochopiť socioekonomické, inštitucionálne a psychologické faktory, ktoré ovplyvňujú voličovu ochotu zúčastniť sa volieb.

Z tohto pohľadu *predložená práca rieši problém mimoriadne zaujímavý z pohľadu teórie verejnej voľby, ale aj aktuálny z pohľadu praxe fungovania demokratických volebných systémov.*

Vedecký cieľ dizertačnej práce a jeho naplnenie

Vedeckým cieľom práce je „definovať hlavné vplyvy determinujúce racionalizáciu správania sa občana v ČR a determinujúce jeho volebné preferencie“.

Formulácia cieľa je na prvý pohľad jednoduchá a ťažšie je z nej identifikovať teoretické prínosy práce v podobe rozvoja poznania problému racionálnej ignorancie voliča prekročením jeho štandardného vnímania optikou neoklasicky orientovanej teórie verejnej voľby, pričom tento potenciál rozhodne práca má v podobe diskusie a potvrdenia obmedzenej platnosti Downsovhovho modelu racionálnej voľby voliča založeného na neoklasickom chápaní racionality jednotlivca „homo politicus“ vzhľadom na psychologické faktory rozhodovania potencionálneho voliča (nižšie v texte uvádzam, ako možno tieto teoretické prínosy jednoznačne argumentovať štruktúrovaním obsahu textu práce pri jeho ďalšom prípadnom publikovaní).

Rovnako výskum má podľa môjho názoru potenciál priniesť zaujímavé závery pre prax riadenia volebného procesu smerom k zvýšeniu volebnej účasti voličov, aj tieto praktické prínosy práce možno z cieľa práce len tušiť, aj keď práca ich prináša.

Formulácia „racionalizácia správania sa občana“ v ciele je pomerne problematická vzhľadom k tomu, že skutočná racionalita individuálneho správania sa voliča v politickom systéme nie je možná.¹ To, že volič pôjde voliť a bude voliť mainstreamovú politickú stranu neznamena, že koná racionálne. Možno však súhlasiť s vysvetlením, že cieľom práce by malo byť

---

¹ Ak možno očakávať, že voliči sa rozhodujú podľa preferovaných politických výstupov, otvára to priestor pre iracionalitu ako výstup inštitucionálneho rámca, kde voľba prebieha – voliči nedisponujú potrebnými informáciami a bohužiaľ ani schopnosťami „správne“ racionálne sa rozhodovať.

identifikovať determinanty uskutočnenia (volebná účasť) a charakteru (mainstreamové verzus antisystémové politické strany) voľby. V tomto zmysle *bol cieľ práce obsahom práce naplnený*.

Výskumné otázky, hypotézy vedeckého výskumu, navrhovaný metodický postup riešenia problematiky a výber zvolených vedeckých metód

Výskumné predpoklady sú formulované v podobe hypotéz. Veľmi pozitívne hodnotím kvalitu prezentovaného gnozeologického základu, ktorý poskytuje pre jednotlivé hypotézy jasnú a silnú oporu v podobe špecifikácie konkrétnych teoretických axiém, praktických problémov, výsledkov viacerých parciálnych výskumov. Oceňujem snahu formulovať hypotézy v podobe prediktívnych výrokov s prvkami pravdepodobnosti zvyšujúcimi ich explanačnú hodnotu.

Menšie rezervy v metodickej časti práce vidím v operacionalizácii jednotlivých hypotéz. V metodike chýba jasnejšie vymedzenie adekvátnych empirických ukazovateľov teoretických premenných obsiahnutých v jednotlivých hypotézach s klasifikáciou ich škály merania (nominálna, ordinálna, kardinálna). Vysvetlenie a všeobecných popis metód štatistického spracovania a vyhodnotenia dát je v poriadku, avšak nedokáže plne pokryť operacionalizáciu hypotéz podporujúcu replikovateľnosť výskumu. K výberovému súboru, metódam zberu a spracovania dát nemám výhrady.

Prínosy práce k rozvoju poznania problému a jeho riešenia v praxi

Práca svojím obsahom priamo rozvíja Downsovu modelu racionálnej voľby voliča založeného na neoklasickom chápaní racionality jednotlivca „homo politicus“ o behaviorálne prvky so zohľadnením psychologických faktorov konania jednotlivca, minimálne pokiaľ ide o teoretickú diskusiu. Zjednodušene možno povedať, že v modeli vystupujú prínosy a náklady voľby. Aj keď dôraz v diskusii sledovaných determinantov v práci je skôr kladený na náklady, vzťah sledovaných determinantov k prínosom možno pochopiť v širšom kontexte. Upriamanie pozornosti na náklady možno do istej miery chápať, vzhľadom na fakt, že náklady sú podľa realizovaných výskumom najvýraznejším determinantom rozhodovania pre skupinu nevoličov. Jednoznačnému dokladovaniu prínosov práce v zmysle rozvoja modelu racionálnej voľby voliča by však prospela štrukturalizácia a diskusia obsahu práce v kontexte spomínaného modelu, najmä ak všetky oblasti modelu sú obsahom práce viac, či menej podrobne zachytené v teoretickej a niektoré aj v aplikačnej časti práce. Práca sa venuje poskytovaniu informácií od politických strán aj médií (politické znalosti a informácie v teoretickej časti práce vstupujú aj do aplikačnej časti práce), tie možno vnímať v kontexte schopnosti potencionálneho voliča pochopiť a vyhodnotiť ich v porovnaní programov politických strán, čo priamo ovplyvňuje prínos z voľby podporovaného kandidáta ako jednej z premenných modelu. Táto schopnosť potencionálneho voliča je ovplyvnená socioekonomickým a demografickými faktormi (najmä vek, vzdelanie, sociálny status), ktorým sa práca rovnako venuje v teoretickej časti a ich skúmanie môže byť pokračujúcim smerom výskumu. Prínos z voľby podporovaného kandidáta je rovnako ovplyvnený prostredím potencionálneho voliča - mestské verzus vidiecke prostredie ako regionálny determinant, ktoré sú rovnako predmetom výskumu práce. Model ďalej pracuje s pravdepodobnosťou, že voličov hlas ovplyvní výsledok volieb, tú možno spojiť s charakterom volebného procesu, volebnou konkurenciou, typom volieb – práca sa parciálne venuje tejto oblasti v popise technického zabezpečenia volieb a v podobe volebných procesov je aj predmetom výskumu. Časť popísaných psychologických determinantov popísaných v práci (občianska zodpovednosť, resp. prínosy nesúvisiace s výsledkom volieb) možno prepojiť

s premennou modelu rozširujúcou neoklasický model o behaviorálne prvky. I tu je priestor pre ďalšie pokračovanie výskumu.

Záver práce sú výborným východiskovým predpokladom pre ďalšie smerovanie výskumu rozvíjajúceho poznanie problému racionálnej ignorancie voliča (smery naznačené v hore uvedenom texte) a prinášajú zaujímavé závery pre prax riadenia volebného procesu smerom k zvýšeniu volebnej účasti voličov a zúženiu priestoru pre pôsobenie antisystémových politických strán s často radikalizujúcimi volebnými programami.

Formálne náležitosti práce

Dizertačná práca *spĺňa požiadavky kladené na formálnu úpravu a jazykovú úroveň* kladené na kvalifikačné práce tohto typu.

Vedecko-výskumná, publikačná a pedagogická činnosť doktoranda

Ing. Ondřej Kuba bol a je členom riešiteľských kolektívov štyroch vedecko-výskumných projektov, čo dôkazom kvality jeho výskumnej činnosti, ktorú popularizuje prostredníctvom publikačnej činnosti. Je spoluautorom 1 vedeckej monografie, 5 vedeckých štúdií a 5 príspevkov z medzinárodných konferencií, z toho 2 vedeckých prác registrovaných v databáze SCOPUS. Disemináciu výstupov svojej vedeckej činnosti zabezpečuje Ing. Kuba okrem publikačnej činnosti aj formou svojho pedagogického pôsobenia v 7 predmetoch priamo previazaných s orientáciou jeho vedecko-výskumnej činnosti. Z tohto pohľadu *Ing. Ondřej Kuba plní kritéria stanovené vo vedecko-výskumnej, publikačnej a pedagogickej činnosti štandardne kladené na uchádzačov o akademický titul philosophiæ doctor.*

Otázky do diskusie

1. Existuje vzájomná súvislosť medzi racionálnou ignoranciou voliča a problémami presadzovania záujmov lobistických skupín, rent seeking, fiskálnej ilúzie?
2. Je vôbec správne snažiť sa o maximalizáciu volebnej účasti, alebo ako sa pozeráte na Caplanovo vnímanie zlyhania demokracie a spochybnenie konceptu voličskej racionality?

Záverečné odporúčanie k udeleniu akademického titulu philosophiæ doctor

Predložená dizertačná práca Ing. Ondřeje Kubu spĺňa všetky požiadavky kladené na tento typ práce. Doktorand preukázal veľmi dobrú schopnosť vedecky pracovať s dosiahnutím výsledkov využiteľných pre rozvoj vedy a prax. Dizertačnú prácu odporúčam k obhajobe a po jej úspešnom obhájení navrhujem udeliť akademický titul „philosophiæ doctor” Ph.D.

Banská Bystrica, 19.8. 2022

prof. Ing. Beáta Mikušová Meričková, PhD.
Katedra verejnej ekonomiky a regionálneho rozvoja
Ekonomická fakulta UMB Banská Bystrica